

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від 20 грудня 2022 р. № 1163-р
Київ

Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації

1. Схвалити Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року (далі - Стратегія), що додається.
2. Затвердити операційний план заходів на 2022-2024 роки з реалізації Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року, що додається.
3. Міністерству освіти і науки забезпечити подання Кабінету Міністрів України:
  - щороку до 1 квітня починаючи з 2023 року інформації про стан реалізації Стратегії та виконання операційного плану заходів з її реалізації;
  - до 1 грудня 2024 р. проекту операційного плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії та до 1 грудня 2027 р. проекту операційного плану заходів на 2028-2030 роки з реалізації Стратегії.

Прем'єр-міністр України

Д. ШМИГАЛЬ

Інд. 80

СХВАЛЕНО
розпорядженням Кабінету Міністрів України
від 20 грудня 2022 р. № 1163-р

СТРАТЕГІЯ **впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030** **року**

Загальні питання

Ця Стратегія визначає базові принципи, цільові групи, стратегічні цілі та завдання щодо реалізації державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти.

Ця Стратегія ґрунтується на таких принципах:

змістових - дотримання демократичних цінностей і свобод, рівності, справедливості, демократії, верховенства права, егалітарності (рівності прав і можливостей), поваги до людської гідності, доступності, недискримінації;

функціональних - системність, інклюзивність та широке, активне і значуще залучення жінок і чоловіків та всіх заінтересованих сторін до реалізації цієї Стратегії, проведення моніторингу та оцінки прогресу її реалізації, відкритість і прозорість, інноваційність, інтерсекційність та врахування потреб різних груп залежно від можливих додаткових підстав для дискримінації (раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак);

організаційних - об'єктивність та обґрунтованість визначення проблем у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, проведення оцінки їх масштабу, відповідність міжнародним нормам та зобов'язанням, оптимальність варіантів розв'язання проблем, орієнтація на кращі міжнародні стандарти та практики у сфері освіти, відкритість процесу реалізації положень цієї Стратегії та надійний механізм підзвітності, включаючи конкретність, досяжність цілей та вимірюваність очікуваних результатів її реалізації.

Цільові групи і сфери впровадження

Реалізація цієї Стратегії спрямована насамперед на такі цільові групи:

здобувачки і здобувачі освіти - вихованки/вихованці, учениці/учні, студентки/студенти, курсантки/курсанти, слухачки/слухачі, стажистки/стажисти, аспірантки/аспіранти (ад'юнктки/ад'юнкти), інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою її здобуття;

управлінський, педагогічний та науково-педагогічний персонал у сфері освіти, який забезпечує ефективність та якість її функціонування, від чийх уявлень, поглядів, ідеалів, оцінок та переконань значною мірою залежить світогляд майбутніх поколінь;

батьки та законні представники здобувачок і здобувачів освіти, які здійснюють виховання дітей та молоді, формують їх уявлення про світ та є взірцем поведінки;

персонал органів управління освітою, який приймає управлінські та кадрові рішення, визначає умови для роботи закладів освіти, зокрема реалізує державну політику щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти.

Упровадження принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти повинно здійснюватися згідно з концепціями, програмами, планами, розробленими центральними органами виконавчої влади, із залученням провідних вчених, незалежних експертів і експертів з урахуванням міжнародного досвіду.

Інтеграція до європейського співтовариства потребує істотної перебудови усіх соціальних інституцій та процесів на нових, демократичних принципах, вільних від будь-якої форми дискримінації, зокрема за ознакою статі. Такою є політика держав - членів Європейського Союзу, які проголосили одним з основних засобів демократизації суспільства політику гендерного мейнстрімінгу (gender mainstreaming policy) як системну стратегію створення рівних можливостей для жінок і чоловіків, подолання асиметрії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та дискримінації за ознакою статі в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Саме тому в контексті європейського спрямування розвитку українського суспільства особливої значущості набуває впровадження у сфері освіти принципів забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Світовим товариством проблема забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти розглядається у контексті прав людини. Міжнародні організації визнають вирішальне значення освіти для розвитку особистості, суспільства, держави.

В Україні реалізація державної політики та провадження просвітницької діяльності щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків здійснюються відповідно до [Закону України](#) “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” і спрямовані на:

утвердження гендерної рівності; недопущення дискримінації за ознакою статі;

застосування позитивних дій;

запобігання та протидію насильству за ознакою статі, у тому числі всім проявам насильства стосовно жінок;

забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень;

забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків щодо поєднання професійних та сімейних обов’язків;

підтримку сім’ї, формування відповідального материнства і батьківства;

виховання і пропаганду серед населення України культури гендерної рівності, поширення просвітницької діяльності у сфері освіти;

захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі.

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 р. № 1578 “Про затвердження плану заходів з реалізації зобов’язань Уряду України, взятих в рамках міжнародної ініціативи “Партнерство Біарріц” з утвердження гендерної рівності” Україна взяла на себе такі зобов’язання:

розвиток інклюзивного та гендерно чутливого публічного простору, дружнього до сімей з дітьми та маломобільних груп населення;

забезпечення наскрізності принципів гендерної рівності в освіті;

протидія домашньому та гендерно обумовленому насильству;

зменшення розриву в оплаті праці жінок і чоловіків;

удосконалення законодавства у сфері соціальних відпусток, пов’язаних із народженням дитини та доглядом за нею.

Згідно з планом заходів з реалізації зобов’язань Уряду України, взятих в рамках міжнародної ініціативи “Партнерство Біарріц” з утвердження гендерної рівності, забезпечення наскрізності принципів забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти передбачає:

розроблення та затвердження цієї Стратегії;

затвердження плану заходів з реалізації цієї Стратегії;

запровадження проведення обов’язкової антидискримінаційної експертизи всього освітнього контенту;

проведення гендерного аудиту закладів освіти.

Ухвалені документи створили нормативне підґрунтя для розв’язання проблем нерівності та дискримінації за ознакою статі в українському суспільстві. Проте вітчизняна освіта як соціальний інститут залишається недостатньо чутливою до проблем гендерної рівності, інклюзивності, попередження та протидії дискримінації за будь-якою ознакою.

Наявна в суспільстві гендерна диспропорція, нерівність, сегрегація та стереотипізація відображають внутрішні організаційні практики закладів освіти; стратифікацію педагогічної діяльності; асиметрію викладацького, педагогічного, науково-педагогічного складу.

Дані статистики та досліджень засвідчують значну фемінізацію сфери освіти (представленість жінок становить близько 78,3 відсотка), проте кількість жінок і чоловіків відрізняється на різних ланках освітньої ієрархії та на різних рівнях освіти. Якщо у закладах дошкільної освіти 98,3 відсотка педагогічних працівників становлять жінки, у закладах вищої освіти чоловіки становлять практично половину викладацького складу.

Стереотипи за ознакою статі в кадровому та освітньому менеджменті є перешкодою для кар'єрного та професійного зростання працівниць/ працівників і призводять до прийняття управлінських рішень.

Зафіксована тенденція зменшення частки жінок у сфері освіти із кар'єрним зростанням. Жінки займають посади виховательок, учительок, викладачок, серед директорів закладів загальної середньої освіти чоловіків майже 40 відсотків, серед ректорів закладів вищої освіти - 90 відсотків, серед міністрів освіти за роки незалежності України - 83,3 відсотка.

Наявні “приховані” та “відкриті” елементи дискримінації за ознакою статі. Йдеться як про зміст навчальних предметів та його відображення в навчально-методичній літературі, взаємини в педагогічному, дитячому, учнівському, студентському колективах, стиль викладання та педагогічного спілкування, упередженість в оцінюванні навчальних та професійних результатів суб'єктів освітнього процесу, так і про наявність окремих програм/блоків для дівчат і хлопців.

Недосконала статистика у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків не дає змоги провести моніторинг рівності у доступі до якісної освіти, у можливості особистісного розвитку, професійного самовизначення та кар'єрного зростання.

Впровадження принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти в Україні пов'язане з необхідністю подолання стереотипів за ознакою статі під час формування політики у сфері освіти, адже однакове, на перший погляд, ставлення до осіб різної статі в умовах наявної гендерної стереотипізації насправді не надає рівних можливостей, а закріплює та відтворює нерівності. Нехтування відмінностями в умовах структурної нерівності призводить до невидимості дискримінації та неможливості розв'язання проблеми дискримінованих груп. Водночас забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків повинно сприяти забезпеченню всім учасницям/учасникам освітнього процесу в Україні рівних можливостей доступу до освіти і науки незалежно від їх статі або інших ознак.

Важливим аспектом принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків є також створення і розвиток в Україні сучасної системи освіти впродовж життя (освіта дорослих) із забезпеченням рівного доступу до неї жінок і чоловіків будь-якого віку.

Стратегія удосконалення освіти в контексті врахування принципів забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час формування та реалізації політики у сфері освіти передбачає визначення ряду базових принципів, які сприятимуть прийняттю організаційних, управлінських та педагогічних рішень під час практичного застосування принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти.

Стратегічні цілі та показники їх досягнення

Метою цієї Стратегії є забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія будь-якій дискримінації у сфері освіти, для всіх учасниць/учасників освітнього процесу, на всіх рівнях освіти шляхом запровадження змін у структурно-організаційному та змістовно-процесуальному аспекті.

Реалізація цієї Стратегії сприятиме досягненню таких стратегічних цілей:

комплексне впровадження принципів, політики і заходів щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, поваги до людської гідності та недискримінації у нормативно-правових документах у сфері освіти як одне з ключових питань фундаментальних прав і пріоритетів у контексті євроінтеграції;

посилення ролі закладів освіти у координації дій суб'єктів реалізації державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти, запобігання та протидії насильству і дискримінації та вдосконалення освітнього процесу на засадах рівності прав та можливостей жінок і чоловіків, поваги до людської гідності, недискримінації, інклюзивності та протидії насильству, зокрема за ознакою статі;

посилення компетенції і можливості професійної спільноти фахівчинь і фахівців з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, розширення міжнародного співробітництва у напрямі забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія будь-якій дискримінації, впровадження практик інклюзивності у сфері освіти як основи для подолання наслідків військових дій і післявоєнної відбудови України.

Стратегічні цілі, завдання, спрямовані на їх досягнення, та показники досягнення цілей

Стратегічна ціль 1. Комплексне впровадження принципів, політики і заходів щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, поваги до людської гідності та недискримінації у нормативно-правових документах у сфері освіти як одне з ключових питань фундаментальних прав і пріоритетів у контексті євроінтеграції

На сьогодні в Україні створено нормативно-правову базу з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Проте частина ухвалених документів різного рівня має декларативний характер та не містить норм прямої дії, що створює певну правову прогалину, яка дає змогу уникнути вирішення питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у разі прийняття нових нормативно-правових актів.

Необхідно забезпечити дотримання принципів забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час розроблення нормативно-правових актів у сфері освіти, зокрема включення такого принципу до переліку пріоритетних напрямів діяльності та розвитку закладів освіти.

Завданнями, спрямованими на досягнення стратегічної цілі, є:

внесення змін до нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у сфері дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти та діяльність органів управління освітою;

проведення гендерно-правової експертизи нормативної бази у сфері дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти та органів управління освітою, а саме:

- нормативно-правових актів, що регламентують діяльність у сфері дошкільної освіти (Закон України “Про дошкільну освіту”);

- нормативно-правових актів, що регламентують діяльність у сфері повної загальної середньої освіти (Закон України “Про повну загальну середню освіту” тощо);

- нормативно-правових актів, що регламентують діяльність у сфері позашкільної освіти (Закон України “Про позашкільну освіту”, постанови Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. № 1133 “Про затвердження переліку позашкільних навчальних закладів з позашкільної роботи з дітьми, а також закладів та заходів у галузі освіти, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, видатки на які здійснюються з державного бюджету” (Офіційний вісник України, 2002 р., № 34, ст. 1573) та від 6 травня 2001 р. № 433 “Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад” (Офіційний вісник України, 2001 р., № 20, ст. 847);

- нормативно-правових актів, що регламентують діяльність у сфері професійної (професійно-технічної) освіти (Закон України “Про професійну (професійно-технічну) освіту”, Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах, затверджене наказом МОН від 30 травня 2006 р. № 419, тощо);

- нормативно-правових актів, що регламентують діяльність у сфері вищої освіти (Закон України “Про вищу освіту” тощо);

- нормативно-правових актів, що регламентують діяльність у сфері післядипломної освіти та освіти дорослих (Закон України “Про професійний розвиток працівників” тощо);

- нормативно-правових актів, що регламентують діяльність органів управління освітою;

підготовка пропозицій щодо нормативно-правових актів у сфері освіти відповідно до висновків про проведення гендерно-правової експертизи;

перегляд, оновлення і розроблення стандартів для всіх рівнів освіти, відповідних професійних стандартів шляхом визначення ціннісних орієнтирів, ключових компетентностей, результатів навчання з урахуванням принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

проведення гендерно-правової експертизи нормативно-правових актів у сфері освіти, що регламентують освітню, організаційну, фінансово-господарську діяльність закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти;

дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час розроблення нормативно-правових актів у сфері освіти (у тому числі тих, що стосуються кодексу корпоративної культури закладів освіти різного рівня), зокрема включення такого принципу до переліку пріоритетних напрямів діяльності закладів освіти;

ведення документообігу з урахуванням принципів недискримінаційних мовлення/мови шляхом впровадження стратегій фемінізації, нейтралізації, уникнення андроцентризму та сексизму;

використання в діловодстві допустимих сучасними нормами української мови форм жіночого роду поряд із чоловічими відповідниками для позначення осіб різної статі;

проведення раз на три роки гендерного аудиту закладів освіти, розроблення методичних рекомендацій щодо його проведення;

забезпечення системного використання гендерно чутливого, недискримінаційних мовлення/мови під час ведення документообігу у сфері освіти.

Показники та етапи досягнення цілі

Показники	I етап (2022-2024 роки)	II етап (2025-2027 роки)	III етап (2028-2030 роки)
1. Кількість нормативно-правових документів, які пройшли гендерно-правову експертизу	10	15	20
2. Кількість стандартів освіти, удосконалених чи розроблених з урахуванням принципів забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків	5	10	10
3. Кількість критеріїв проведення гендерного моніторингу в сфері освіти, включених до щорічних звітів закладів освіти	10	15	20
4. Кількість закладів освіти, які дотримуються принципів забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків	10	10	15
5. Кількість закладів професійної (професійно-технічної), вищої та післядипломної освіти, які запровадили інститут радництва з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі	10	10	15
6. Кількість закладів освіти, які запровадили у документообіг принципи гендерно чутливої, недискримінаційної мови	15	15	20

Стратегічна ціль 2. Посилення ролі закладів освіти у координації дій суб'єктів реалізації державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти, запобігання та протидії насильству і дискримінації та вдосконалення освітнього процесу на засадах рівності прав та можливостей жінок і чоловіків, поваги до людської гідності, недискримінації, інклюзивності та протидії насильству, зокрема за ознакою статі

Реалізація цієї Стратегії можлива за умови провадження цілеспрямованої системної освітньої діяльності, орієнтованої на створення освітнього середовища з рівними можливостями для самореалізації особистості незалежно від її статі.

Діяльність із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків повинна мати наскрізний характер, відтворюватися та поглиблюватися на кожному наступному рівні освіти через розроблення недискримінаційного та інклюзивного навчального та навчально-методичного забезпечення, впровадження предметно-дисциплінарного підходу до групування освітніх знань з гендерних досліджень/досліджень щодо соціальних нерівностей та проблем реалізації рівних прав та можливостей жінок і чоловіків з перспективою його доповнення інтегративно-курсним, особистісно-орієнтованим, суб'єктно-діяльним, компетентнісним підходом; провадження виховної діяльності, спрямованої на виявлення і нейтралізацію стереотипів за ознакою статі, які призводять до недотримання паритетного становища жінок і чоловіків та дискримінації.

Завданнями, спрямованими на досягнення цілі, є:

формування недискримінаційного освітнього середовища у закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти з урахуванням [Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року](#), схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988 (Офіційний вісник України, 2017 р., № 1, ст. 22), створення безбар'єрного, інклюзивного середовища, дружнього до сімей з дітьми та маломобільних груп населення;

використання інноваційних педагогічних технологій, форм та методів навчання/виховання, що сприяють створенню та підтримці у навчанні/вихованні атмосфери взаємоповаги, взаємодії, колегіальності та інклюзивності, унеможливають дискримінаційне (несправедливе, упереджене) ставлення один до одного всіх суб'єктів освітнього процесу;

формування та розвиток в учнівства та студентства уявлення про рівні права та можливості жінок і чоловіків, неповторну індивідуальність кожної особи;

виховання з урахуванням принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків як пріоритетного завдання виховної роботи закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної, спеціалізованої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти;

розроблення та впровадження програм підготовки фахівчинь і фахівців у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

упровадження сертифікаційних тренінгових програм та програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників та перепідготовки кадрів з питань гендерної рівності і недискримінації;

запровадження гендерної складової у стандартах вищої освіти за всіма спеціальностями;

сприяння у закладах дошкільної освіти заохоченню хлопців і дівчат до спільної господарсько-побутової праці, спільних занять/ігор, спільного користування ігровим/навчальним інвентарем;

залучення (заохочення) у закладах загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти здобувачів освіти до організації та проведення спільних виховних заходів будь-якого рівня, що дасть змогу забезпечити рівні права та можливості жінок і чоловіків шляхом зміни стереотипних ролей за ознакою статі;

систематичне проведення у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти різноманітних заходів, що спрямовані на висвітлення питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, зокрема щодо рівності жінок і чоловіків та партнерства у сім'ї та суспільстві, безпеки та згоди у стосунках; нав'язування інформаційними джерелами стереотипів за ознакою статі, різноманітних стереотипів, що принижують гідність жінок і чоловіків;

здійснення у закладах позашкільної освіти заходів щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, формування у дітей, юнацтва і молоді особистісної і колективної культури щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, критичного і аналітичного мислення, навичок публічного виступу як важливого компонента самопрезентації та розвитку особистості та активізації молодіжної ініціативи із застосуванням недискримінаційної комунікації, заснованої на принципі забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків як основи для реалізації прав людини;

реалізація у закладах освіти спільних просвітницьких соціально-розвивальних проектних ініціатив, спрямованих на подолання стереотипів та дискримінації за ознакою статі;

усунення у закладах освіти упередженості за ознакою статі щодо здобувачок і здобувачів освіти (їх нахилів, здібностей та задатків, уподобань та можливостей у навчанні, рівня навчальних досягнень);

недискримінаційна комунікація у взаємодії учасниць і учасників освітнього процесу;

формування навичок безпечної взаємодії з інформаційно-комунікаційним середовищем, що надає доступ до принизливого контенту сексуального або насильницького характеру, який може бути шкідливим;

збалансування з урахуванням принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків:

- у закладах дошкільної освіти - предметно-розвивального середовища, процесу добору іграшок, облаштування осередків діяльності (ігрових зон), доступу дітей до обладнання з урахуванням їх інтересів, без закріплення за статевою ознакою та із забезпеченням однакових можливостей у доступі до різних іграшок, спортивного інвентарю тощо;

- у закладах загальної середньої, спеціалізованої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти - візуальної та навчальної складових з урахуванням інтересів, можливостей та здобутків всього учнівства/студентства із забезпеченням однакового доступу до навчального приладдя, спортивного інвентарю тощо;

сприяння участі членів родини здобувачів освіти у просвітницьких заходах щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (привернення уваги до нав'язування стереотипів за ознакою статі через інформаційне оточення, дитячу літературу, марковані за ознакою статі іграшки та одяг; ознайомлення із різноманітними проявами сексизму тощо);

створення у закладах загальної середньої освіти умов для забезпечення використання однакових за змістом освітніх програм з усіх предметів для дівчат і хлопців, запровадження навчальних курсів за вибором, включення питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків до освітніх програм та факультативів;

включення до навчальних планів закладів професійної (професійно-технічної) освіти курсів/дисциплін з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та тематичних розділів до планів дисциплін для студенток/студентів всіх спеціальностей, забезпечення гендерної чутливості програмно-методичного матеріалу, який використовується у закладах освіти;

створення у закладах фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти умов для включення до навчальних планів курсів/дисциплін з гендерної теорії питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству і дискримінації, зокрема за ознакою статі;

проведення у закладах дошкільної та загальної середньої освіти комплексної експертизи, зокрема антидискримінаційної експертизи навчальної та навчально-методичної літератури, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами;

проведення у закладах професійної (професійно-технічної) освіти антидискримінаційної експертизи навчальних планів і програм (різних профілів навчання), методичного забезпечення навчально-виробничого і навчально-виховного процесу, робочої навчально-програмної документації;

проведення у закладах фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти антидискримінаційної експертизи навчальної та методичної літератури - програмно-методичних видань (навчальних планів і програм), навчально-методичних видань (методичних вказівок, завдань для виконання контрольних та лабораторних робіт); навчальних видань (підручників, навчальних посібників, конспектів лекцій); допоміжних видань (книг для читання, хрестоматій, практикумів, збірників задач), що використовуються у навчально-виховному процесі; системна відмова від профорієнтації, що ґрунтується на стереотипах за ознакою статі;

організація у закладах дошкільної освіти освітнього процесу, спрямованого на оволодіння дівчатами і хлопцями рядом варіативних моделей поведінки для їх успішної подальшої самореалізації; надання суб'єктам навчально-виховного процесу інформації щодо можливості професійного самовизначення без обмеження їх рамками “жіночих/чоловічих” професій;

надання здобувачкам і здобувачам повної загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти повної та вичерпної інформації щодо можливості професійного самовизначення та оволодіння професійними вміннями відповідно до особистісних здібностей та інтересів без обмеження їх рамками “жіночих/чоловічих” професій для подальшої повноцінної та вичерпної самореалізації в дорослому житті, взаємин у родині здобувачок і здобувачів освіти, рівної відповідальності жінки і чоловіка за народження та виховання дітей, а також створення доброзичливої атмосфери без цькування чи дискримінації, яка утворює повагу до гідності усіх членів родини здобувачок і здобувачів освіти і сприяє особистісному зростанню; розкриття можливостей у досягненні певного (бажаного) статусу в громадсько-політичній діяльності незалежно від статевої приналежності; проведення кампаній для інформування та мотивації дівчат і жінок щодо вибору нестереотипної кар'єри STEM (наука, технології, інженерія, математика);

формування у закладах професійної (професійно-технічної) освіти професійного світогляду незалежно від статі для розкриття потенціалу та розвитку професійної мотивації здобувачок і здобувачів освіти, що сприятиме підвищенню якості їх підготовки та затребуваності на ринку праці;

забезпечення у закладах фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти рівності прав та можливостей жінок і чоловіків для розкриття потенціалу та розвитку професійної мотивації здобувачок і здобувачів освіти, що сприятиме підвищенню якості їх підготовки та затребуваності на ринку праці; проведення для інформування та мотивації дівчат і жінок кампаній щодо вибору нестереотипної кар'єри STEM (наука, технології, інженерія, математика); надання учасницям і учасникам освітнього процесу повної та вичерпної інформації щодо можливості професійного визначення відповідно до особистісних здібностей та інтересів без обмеження їх рамками “жіночих/чоловічих” професій;

запровадження у закладах освіти програм з позитивної взаємодії, педагогіки партнерства, педагогіки миру, соціально-емоційного та етичного навчання, що базуються на взаємній повазі до гідності особи без дискримінації;

підготовка методичних рекомендацій та програм підвищення кваліфікації щодо недискримінаційного навчання, створення недискримінаційного освітнього контенту, формування гендерно чутливого освітнього простору, використання гендерно чутливої та недискримінаційної мови;

забезпечення міжособистісної взаємодії на основі здатності сприймати унікальність і потреби кожної людини для співпраці у процесі забезпечення загального блага і суспільного добробуту;

проведення уроків/заходів, які сприяють кращому розумінню унікальності і значимості кожної людини, що допомагатиме пізнавати світ, збагачувати свідомість у співпраці та довірі;

систематизування наявних напрацювань, досвіду впровадження, а також включення академічних текстів з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків до Національного репозитарію академічних текстів та розміщення узагальненої інформації на офіційному веб-сайті МОН, веб-сайтах підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління МОН, та закладів освіти для забезпечення можливості використання під час підготовки майбутніх фахівчинь і фахівців;

сприяння навчанню науково-педагогічних працівниць/працівників щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, зокрема включення до планів підвищення кваліфікації навчальних та спеціальних курсів з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

включення гендерної культури/компетентності до загальних компетентностей педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівниць/працівників із зазначенням у посадових інструкціях та включенням заходів щодо підвищення кваліфікації з формування гендерної культури як пріоритетних;

забезпечення нормативно-правової підтримки та сертифікованих експерток і експертів, які проводять антидискримінаційну експертизу освітнього контенту щодо його відповідності принципам забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, розроблення і впровадження необхідних процедур;

проведення навчання та консультування осіб, які проводять антидискримінаційну експертизу навчальної та навчально-методичної літератури;

розроблення інформаційної бази методичних ресурсів з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та їх розміщення на офіційному веб-сайті МОН, веб-сайтах підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління МОН;

урахування досвіду проведення попередньої антидискримінаційної експертизи навчальної та навчально-методичної літератури та визначення єдиного алгоритму її проведення;

запровадження обов'язкового проведення антидискримінаційної експертизи всієї навчально-методичної літератури та утворення відповідної постійно діючої експертної структури.

Показники та етапи досягнення цілі

Показники	I етап (2022-2024 роки)	II етап (2025-2027 роки)	III етап (2028-2030 роки)
1. Кількість гендерно чутливих політик та програм для формування недискримінаційного освітнього середовища у закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної),	5	5	10

фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти

2. Кількість прийнятих освітніх та професійних стандартів, які відповідають недискримінаційному та інклюзивному підходу в освіті, у тому числі щодо рівних прав та можливостей жінок і чоловіків	5	5	10
3. Кількість програм закладів дошкільної та загальної середньої освіти, навчальних планів курсів/дисциплін закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти	5	5	10
4. Кількість навчальних та навчально-методичних видань для закладів освіти різного рівня, які відповідають недискримінаційному та інклюзивному підходу в освіті, у тому числі щодо рівних прав та можливостей жінок і чоловіків	5	5	10
5. Кількість сертифікаційних програм підготовки фахівчинь і фахівців у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, підвищення кваліфікації з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків	5	5	10
6. Кількість заходів щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у планах виховної роботи закладів освіти	5	5	10
7. Кількість інформаційно-методичних заходів щодо обміну досвідом та кращими практиками з проблем створення чутливого за ознакою статі освітнього середовища у закладах освіти різного рівня	10	10	15

Стратегічна ціль 3. Посилення компетенції і можливості професійної спільноти фахівчинь і фахівців з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, розширення міжнародного співробітництва у напрямі забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Актуальним є питання щодо формування в усіх учасниць і учасників освітнього процесу базових знань, умінь та навичок з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, підтримки освітніх ініціатив партнерства з установами, організаціями, соціальними інституціями та службами, громадським сектором відповідного профілю для підтримки та розвитку інклюзивних освітніх політик, практик та процесів, забезпечення підготовки відповідних спеціалісток/спеціалістів, які навчають постраждалих або осіб, які вчинили будь-які акти насильства.

Для реалізації цієї Стратегії необхідно посилити сучасний кадровий потенціал закладів освіти та освітніх установ за такими напрямками:

формування компетентності з урахуванням недискримінаційного підходу за ознакою статі фахівчинь і фахівців у сфері освіти шляхом розроблення та комплексного впровадження окремих курсів з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків до програм післядипломної освіти;

створення сприятливих умов для розвитку програм із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, а також підготовки та захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня, предметом дослідження яких є аспекти забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, що сприятиме формуванню професійної спільноти фахівчинь і фахівців з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання домашньому насильству та торгівлі людьми.

Завданнями, спрямованими на досягнення цілі, є:

інформаційна та науково-методична підтримка впровадження принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти, забезпечення взаємодії закладів освіти, створення системи наукової комунікації та кооперації;

організація просвітницької діяльності, інформаційна підтримка працівниць і працівників закладів освіти з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, правових аспектів гендерної рівності, забезпечення підготовки відповідних спеціалісток/спеціалістів, які навчають постраждалих або осіб, що вчинили будь-які акти насильства;

проведення на регіональному рівні експериментальної роботи з впровадження принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у закладах дошкільної та загальної середньої освіти на базі інститутів післядипломної педагогічної освіти;

розроблення для закладів освіти навчальних програм із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, консолідація зусиль фахівчинь і фахівців як у закладах освіти, так і за їх межами (забезпечення взаємодії закладів освіти різного рівня з батьками, родиною, громадськістю);

оприлюднення на веб-сайтах закладів освіти навчальних програм із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків для інформаційно-методичної підтримки впровадження принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти;

включення до електронних репозитаріїв закладів вищої освіти окремого розділу “Дослідження проблем забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”; формування сучасного кадрового потенціалу закладів освіти, здатного забезпечити впровадження принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків шляхом включення до програм післядипломної освіти навчальних курсів з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівниць/працівників за всіма спеціальностями з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

забезпечення відповідності освітньої діяльності з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків таким вимогам (одній з них), як наявність у педагогічних і науково-педагогічних працівниць/працівників закладів освіти та/або суб’єктів підвищення кваліфікації практичного досвіду проведення гендерного аудиту та/або аналізу, антидискримінаційної експертизи; досвіду консультування центральних та місцевих органів виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; досвіду участі у міжнародних проектах та/або організаціях, діяльність яких пов’язана з розв’язанням проблем дискримінації за ознакою статі;

започаткування магістерських та докторських програм із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

виконання через угоди із закордонними закладами вищої освіти програм сприяння академічній мобільності студенток/студентів, які долучені до розроблення навчальних програм із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

організація коротко- та довгострокового навчання та стажування студенток/студентів, аспіранток/аспірантів, докторанток/докторантів за науковими програмами (літні школи) із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; оприлюднення науково-теоретичного доробку вітчизняних вчених у сфері освіти з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, створення системи наукової комунікації та кооперації;

організація та проведення наукових заходів, виконання наукових досліджень з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

створення широкої мережі дослідницьких центрів із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та фахового експертного середовища із запровадженням інститутів освіти рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на базі закладів вищої педагогічної освіти;

проведення науково-практичної експертизи наявних та підтримка нових науково-дослідницьких програм, що виконуються за кошти державного бюджету (пріоритетний тематичний напрям “фундаментальні дослідження з актуальних проблем суспільних та гуманітарних наук”);

започаткування та розповсюдження періодичних наукових та методичних видань з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

опрацювання у межах граничної чисельності працівниць/працівників питання щодо можливості призначення в закладі освіти радниці/радника з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі;

сприяння науково-дослідницькій роботі із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків з включенням її до державних програм проведення фундаментальних/прикладних наукових досліджень та виконання науково-технічних розробок;

формування висококваліфікованої фахової спільноти у гендерних дослідженнях та забезпечення гендерної рівності;

розміщення на веб-сайтах закладів освіти інформації щодо реалізації цієї Стратегії;

запровадження під час прийому на роботу працівниць/працівників у сфері освіти (зокрема під час їх призначення на керівні посади) обов'язкового підвищення кваліфікації з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Показники та етапи досягнення цілі

Показники	I етап (2022-2024 роки)	II етап (2025-2027 роки)	III етап (2028-2030 роки)
1. Кількість ресурсних центрів з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків	2	5	5
2. Кількість освітніх програм з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків для стажування педагогічного та керівного персоналу закладів освіти	5	10	15
3. Кількість магістерських та докторських програм із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків	5	10	15
4. Кількість захищених дисертацій з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків	5	10	15
5. Кількість договорів про наукову співпрацю вітчизняних закладів освіти із зарубіжними закладами освіти щодо спільної наукової роботи з проведення	5	10	15

досліджень з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

6. Кількість педагогічних, науково-педагогічних працівниць/працівників, які пройшли стажування на курсах (за програмами) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (з розподілом за статтю)	20	50	100
7. Кількість заходів щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству і дискримінації, у тому числі за ознакою статі	5	10	15
8. Кількість науково-дослідницьких програм з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, що виконуються за кошти державного бюджету	10	15	20
9. Кількість періодичних наукових та методичних видань, публікацій з питань забезпечення гендерної рівності, рівних прав та можливостей жінок і чоловіків	10	15	20

Стратегічна ціль 4. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія будь-якій дискримінації, впровадження практик інклюзивності у сфері освіти як основи для подолання наслідків військових дій і післявоєнної відбудови України

Забезпечення прав людини та, зокрема, рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства є невідмінною складовою демократичного суспільства та зобов'язань України в контексті євроінтеграційного розвитку. З огляду на повномасштабне вторгнення Російської Федерації та відповідні безпекові та гуманітарні виклики освіта залишається ключовим елементом закріплення цінностей, принципів, норм, які становлять основу боротьби українського суспільства за незалежність.

Частиною російської інформаційної війни проти України є маніпулятивна риторика проти гендерної рівності та прав людини. Ця Стратегія повинна забезпечити закріплення позицій та здобутків вітчизняної освіти з питань протидії інформаційній війні проти України.

Завданнями, спрямованими на досягнення цілі, є:

проведення аналізу державних стандартів для педагогічних закладів фахової передвищої та вищої освіти щодо наявності в них обов'язкових загальних і спеціальних

компетентностей, результатів навчання, спрямованих на усвідомлення здобувачками і здобувачами освіти гендерної рівності та прав людини, у тому числі на період кризи (військового стану та післявоєнного періоду);

передбачення навчальними програмами (серія резолюцій Ради безпеки ООН “Жінки, мир, безпека”) підвищення рівня обізнаності, забезпечення спроможності, висвітлення ролі жінок і дівчат у конфліктному та постконфліктному врегулюванні;

підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівниць/працівників як сертифіковане навчання з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в обсязі не менше двох кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи;

посилення освітніх спроможностей щодо протидії насильству, в тому числі за ознакою статі, подолання його наслідків та забезпечення гарантій його неповторення шляхом впровадження спеціальних напрямів роботи психологічної, медичної та інших служб, розширення співпраці з правоохоронними органами та органами правосуддя;

професійна підготовка та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівниць/працівників щодо запобігання та протидії насильству, у тому числі за ознакою статі, шляхом виконання програм з позитивної взаємодії, педагогіки партнерства, педагогіки миру, соціально-емоційного та етичного навчання та подолання травм;

забезпечення паритетності відображення внеску жінок у перемогу як у військовій, так і цивільній сфері, в навчальних програмах та освітньому середовищі;

забезпечення військової, національно-патріотичної підготовки в закладах освіти різного рівня, позбавлення стереотипних уявлень про роль жінок і чоловіків;

забезпечення інституційної взаємодії із сектором оборони і безпеки в частині розроблення тренінгових програм для суб'єктів освітньої діяльності з питань поводження, самозахисту і первинної допомоги під час екстремальних ситуацій, у тому числі в умовах воєнного стану;

забезпечення у системі професійної (професійно-технічної) освіти заохочення жінок до опанування актуальними в контексті післявоєнного відновлення на ринку праці професіями незалежно від гендерних стереотипів;

популяризація моделей соціальної поведінки, що передбачають рівний розподіл сімейних та побутових обов'язків;

підвищення рівня обізнаності про зв'язок гендерних питань і питань безпеки, відповідних стандартів та практики на національному та міжнародному рівні;

здійснення обміну з організаціями громадянського суспільства інформацією щодо врахування гендерного аспекту у конфліктний та постконфліктний період;

участь освітян у реалізації проектів із забезпечення ефективного демократичного цивільного контролю за Збройними Силами і сектором безпеки і оборони з урахуванням вимоги щодо забезпечення на постійній основі прав людини, гендерної рівності і міжнародного гуманітарного права у сфері освіти;

розроблення у співпраці з кращими вітчизняними та іноземними архітекторами рекомендацій і типових архітектурних проектів закладів освіти з урахуванням недискримінаційного, інклюзивного, безбар'єрного підходу, вимог щодо безпеки, енергоефективності, а також до нової української школи;

проведення інформаційно-просвітницьких заходів із запобігання ухваленню державних стандартів, освітніх програм, рішень щодо відновлення та відбудови, що не відповідають недискримінаційному, інклюзивному та євроінтеграційному підходу, використовують застарілі та стереотипні рішення, що призводять до неефективного використання залучених коштів;

стале відновлення і реконструкція освітньої інфраструктури з урахуванням недискримінаційного та інклюзивного підходу (подолання гендерного розриву та забезпечення доступу всіх учасників освітнього процесу до ресурсів), широкої інтеграції гендерних підходів у постконфліктному суспільстві;

посилення соціального захисту освітян, переважна більшість яких є жінками, зокрема у системі дошкільної, початкової та повної загальної середньої освіти, в умовах безпекових викликів, відновлення після воєнного вторгнення.

Показники та етапи досягнення цілі

Показники	I етап (2022-2024 роки)	II етап (2025-2027 роки)	III етап (2028-2030 роки)
1. Кількість навчальних програм з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків з урахуванням гендерного аспекту у конфліктний та постконфліктний період, не призначених для стажування педагогічного та керівного персоналу закладів освіти	10	15	20
2. Кількість наявних у працівниць/працівників сертифікатів про підвищення кваліфікації з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в обсязі не менше двох кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи	50	100	200
3. Кількість педагогічних і науково-педагогічних працівниць/працівників, які підвищили кваліфікацію/пройшли стажування з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (з розподілом за статтю)	50	100	200

4. Кількість об'єктів освітньої інфраструктури, відновлених з урахуванням недискримінаційного, інклюзивного, безбар'єрного підходу, а також вимог щодо безпеки, енергоефективності та до нової української школи	50	100	150
--	----	-----	-----

Порядок проведення моніторингу, оцінювання результатів реалізації Стратегії та звітування

Результати реалізації цієї Стратегії оцінюються шляхом обговорення на засіданнях Комісії з питань координації взаємодії органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, міжвідомчих робочих груп з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків за участю центральних та місцевих органів виконавчої влади, а також представників Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Урядової уповноваженої з питань гендерної політики, народних депутатів України, підприємств, установ та організацій, зокрема наукових, всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців та професійних спілок, міжнародних організацій та громадських об'єднань.

Передбачено проведення моніторингу досягнення проміжних індикаторів успішності реалізації цієї Стратегії у 2024 і 2027 роках та кінцевих індикаторів у 2030 році.

Під час проведення оцінювання результатів реалізації цієї Стратегії можуть враховуватися статистична інформація, результати соціологічних досліджень, опитувань громадської думки, моніторингу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти, проведених органами державної влади, органами місцевого самоврядування, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Урядовою уповноваженою з питань гендерної політики, інститутами громадянського суспільства, міжнародними організаціями.

Держава виділяє відповідні фінансові та людські ресурси для належної реалізації комплексної політики, передбаченої цією Стратегією.

Обсяг фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів

Фінансування заходів з реалізації цієї Стратегії здійснюється за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України на відповідний рік, а також за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, зокрема громадських та міжнародних організацій та проектів міжнародної технічної допомоги.

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядженням Кабінету Міністрів України
від 20 грудня 2022 р. № 1163-р

ОПЕРАЦІЙНИЙ ПЛАН
заходів на 2022-2024 роки з реалізації **Стратегії впровадження**
гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року

Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації

Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План, Заходи від 20.12.2022 № 1163-р

Прийняття від **20.12.2022**

Постійна адреса:

<https://zakon.rada.gov.ua/go/1163-2022-%D1%80>

Законодавство України
станом на 06.03.2024

чинний

1163-2022-r

Документи та файли

- Сигнальний документ — [f521772n201.docx](#) від 27.12.22 10:55, 45 кб

Публікації документа

- Урядовий кур'єр від 24.12.2022 — № 272
- Офіційний вісник України від 03.01.2023 — 2023 р., № 1, стор. 258, стаття 37, код акта 115640/2022